

& ultima expectato; quæ ego tibi & jucunda, & honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo. Tantum moneo, neque amicitia confirmandæ clarissimi ac liberalissimi viri, neque uberius provinciæ, neque ætatis magis idoneum tempus, si hoc amiseris, te esse ullum unquam reperiturum. Hoc, quemadmodum⁴ vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te profectum non esse gaudeo, quod & labore caruisti, & ego⁵ te de rebus illis non audiam. Ubi sis hibernaturus, & qua spe, aut conditione, perscribas ad me velim. Vale.

⁴ Vos] Jurisconsulti. Exempla non tot ter referentem: Non audiam, cum fastidio. Sed jocular. Corradus.
⁵ Te de rebus illis] Magnifice & insolent.

CICERO TREBATIO S. D.

XVIII. **A**CCEPI a te aliquot epistolas uno tempore, quas tu¹ diversis temporibus dederas, in quibus me² cætera delectarunt. Significabant enim, te istam militiam jam firmo animo ferre, & esse fortem virum & constantem. Quæ ego paulisper in te ita desideravi, non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te æstare putarem. Quare perge, ut cœpisti: forti animo istam tolera militiam. Multa, mihi crede, assequere. Ego enim renovo commendationem, sed tempore. Sic habeto, non tibi majori esse curæ, ut iste tuus a me discessus quam fructuosissimus tibi sit, quam mihi. Itaque, quando vestra cautiones infirmæ sunt, ³ Graculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim

ARG. Laudat constantiam Trebatii, qui permanere in provincia apud Cæsarem constituerat. Jocatur in ejus paragonia, quia scripserat in palimpsesto. Anno U. C. 700.
¹ Diversis] Eodem tamen exemplo.
² Cætera delectarunt] Hoc pendet usque ad illud, quod est infra, Cætera belle: illud minor. Manut.
³ Graculam tibi misi cautionem] Puto sensum esse, Commendavi te Cæsari literis Græce scriptis. Vistor. Ego potius crediderim e-

pistolam esse eam ipsam Latinam quam ad Trebatium mittit suo chirographo scriptam, quam Graculam cautionem vocat propter Græcam fidem, de qua apud Plautum in Añaria. Ut enim Græca fides certa est, sic Græca cautio certa firmaque intelligenda est. Nam in cautionibus nostram obligamus fidem, ut Cicero suam ea epistola obstringit. Turn. Advers. XII. 18.

lim de ratione Gallici belli certiore facias. Ego enim ignavissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cætera belle: illud miror: ⁴ quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam quod⁵ in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, ⁶ quam hæc scribere, nisi forte tuas formulas. Non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri? fringere te? ne chartam quidem tibi suppeditare? Jam ista tua culpa est, qui verecundiam⁷ tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. Ego te Balbo, cum ad vos proficiscetur, more Romano commendabo. Tu, si intervallum longius erit mearum literarum, ne sis admiratus. Eram enim abfuturus mense Aprili. Has literas scripsi in Pomptino, cum ad villam Metrii Philemonis divertissem, ex qua jam audieram⁸ fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliafisti. Nam Ulubris honoris mei causa vim maximam

Tom. VII.

G g ranun-

⁴ Quis solet eodem exemplo] Miror, inquit, cum tua manu scribas, eodem exemplo plures a te epistolas mitti. Hinc licet conjicere, epistolas illas, quas Cicero se diversis temporibus accepisse dixit, eodem exemplo omnes fuisse. Manut.
⁵ In palimpsesto] Palimpsestus membrana fuit iterum abrasa, ut aliquid rursus in ea scriberetur. Idem. Vox e Græco profecta: τράνη, iterum; ἴδιος, rursus.
⁶ Quam hæc scribere] Hoc totum, sive, quam hæc scribere, sive quam exscribere, sive quam hæc non scribere; (nam vario in libris vulgaris legitur) delendum curavi. Est enim ex annotatione natum, & ex ora libri in contextum verborum Ciceronis investum, quod & antea Mureto venit in mentem. Lambin. Difficilis admodum hic locus & corruptus videtur: quem nos cum explicaverimus, deinde emendavimus. Primum igitur Trebatius epistolam ad Ciceronem in palimpsesto exararat, quam post in charta pura descriptam (nam in palimpsesto etiam alia erant) ad Ciceronem daret. Ac similiter Cicero fecisse se, extrema epist. l. IX. offendit, cujus hoc est initium, Acuburam bona ones, cum ad te harrum exemplum in codicibus exaravi. Hoc ergo cum fecisset primum Trebatius, postea mutato describendi consi-

lio, vel ignavia, vel avaritia impulsus, palimpsestum ipsam ad Ciceronem misit, cum ea, quæ præter epistolam erant ibi perscripta, delevisset. Id enim facere maluerat quam hæc exscribere. Nam hoc vult his verbis indicare Cicero. Jam quod ad scripturam attinet, primum qui tria hæc verba quam hæc scribere plane tollunt, imperitissime faciunt & audacissime. Ac si sic licebit nobis, quidquid in Cicerone vel Poeta aliquo non assequimur, tanquam nothum perfodere, facillimam nobis ad omnium scripturam explicationem sternemus viam. Rebus longe Manutius quam exscribere legendum putavit. Id quod ramen nondum profusus verum est. Cur enim non poterit Trebatius etiam quæ exscripserat delere? Nos ita quam hæc exscribere. Canterus.

⁷ Tecum extuleris] Nam, si cum tecum non attulisses, sine verecundia peteres: nunc, quia te pudor a petendo deterret, nihil accipis. Manutius.

⁸ Fremitum clientium meorum] Coactionem ranarum in paludibus Pomptinis profectarum (ut fingit) ex Ulubrano, quod oppidum Cicero commendaraverat Trebatius, effeceratque ut nescio quam eorum causam apud Senatam ageret. J. F. Gron.

ranunculorum se commosse constabat. Cura ut valeas. vi. idus April. de Pomptino.

Epistolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi posset. Sed & Arruntius ita te mandasse ajebat, & tu adscriperas. Verum illud esto. Nihil te ad me postea scripisse demiror, præsertim tam novis rebus.

CICERO TREBATIO S.

XIX. **V**IDE quanti apud me sis, etsi jure id quidem: non enim te amore vinco. Veruntamen quod præsentii tibi prope subnegarem, non tribuerem certe, id¹ absenti debere non potui. itaque, ut primum² Velia navigare cœpi, institui Topica Aristotelea conscribere, ab ipsa urbe communitus, amantissima tui. Et librum tibi misi Rhegio, scriptum quam planissime res illa scribi potuit. Si tibi quædam videbantur obscuriora, cogitare debebis, nullam artem literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse.³ Non longe aberis: num jus civile vestrum ex libris cognosci potest? qui quamquam plurimi sunt, doctorem tamen,⁴ usumque desiderant. Quamquam tu si attente leges, si sæpius, per te omnia consequere ut certe intelligas. Ut vero etiam ipsi tibi loci proposita quæstione occurrant, exercitatione consequere.⁵ In qua quidem nos te continebimus, si & salvi redierimus, & salva ista offenderimus. v. kal. Sext. Rhegio.

ARG. Antonio post Cæsaris necem perturbante, Cicero desperans libertatem, in Græciam abire constituit. In quo itinere Topiorum librum scripsit, eumque Trebatio misit ab Rhegio, ubi & hæc litera sunt datæ, de usu & interpretatione ejus libri docentes. Anno U. C. 709.

¹ Absenti debere non potui] Hoc est, volui persolvere. *Manut.* Sic etiam locutus est Cicero *Tusc.* II. cap. ult.

² Velia] Urbs fuit Lucaniz ad Pællanum

sinum, ad quam est portus Velinus. *Græv.*

³ Non longe aberis] Non longe petantur exempla. *Manut.*

⁴ Usunque] Corradus legit, *lumenque.* Grævius ex MSS. *unum quem.*

⁵ In qua nos te continebimus] Ego tibi præceptor ero. Verbum proprium de magistris. Petron. *Nondum juvenes declamationibus continebantur.* Gell. XIX. 1. *Non parva virum auctoritate, suisque attento discipulorum juvenes continerent.* J. F. Gronov.

CICE-

CICERO TREBATIO S. D.

XX. **A**MABILIOR mihi Velia fuit, quod te ab ea fenssi amari. Sed quid ego dicam te, quem quis non amat? ¹ Rufio, medius fidius, tuus ita desiderabatur, ut si esset unus e nobis. Sed ego ² te non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. Quamquam enim Velia non est vilior, quam ³ Luperca; ⁴ tamen isthuc malo, quam hæc omnia. Tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis, (nescio quid enim Velientes verebantur) neque ⁵ Heletem nobilem amnem relinques, nec ⁶ Papirianam domum deseres. Quamquam illa quidem habet ⁷ lotum, a quo etiam advenæ teneri solent: quem tamen si

G g 2 exci-

ARG. De Velientium in Trebatium amore significat: & ne paternas possessiones vendat, persugiunt miseris temporibus futuras, admonet. Scripta ante Imperatorem, ut dies adscripta ostendit. Anno U. C. 709.

¹ Rufio tuus] Rufionem Trebatii gentilem fuisse, didici ex hoc antiquo lapide, qui est Romæ ad portam Latinam: C. Vibius. C. F. Maser. C. Trebatius. Rufio. faciund. curaverunt. *Manut.*

² Te non reprehendo] Utcunque illi eum requirant, tu bene fecisti, quod illum pellexisti Romam, ut præsit domui struendæ, quam paras in Lupericali. J. F. Gronov.

³ Luperca] Locus in urbe Roma, sic appellatus a Lupericali sive fano Panis Luperici. Varro IV. de L. L. 24. *Luperca, quod Lupercalibus in Lupericali sacra faciunt.* Vide & Justin. XLIII. 1. *Idem.*

⁴ Tamen isthuc malo] Nempe ut domus tibi sit, in qua nobiscum vivas Romæ. *Idem.*

⁵ Heletem] Strabo in initio VI. libri, ubi de omni illa ora agit, plures sententias adducit, unde *Velis* a Græcis *Helis* appellata esse possit, nonnulloque tradit ab *Helete* fluvio eî nomen inditum voluisse. Stephanus inde nomen illam accepisse affirmat. *Vilfortius.* Alii, *Heletem.*

⁶ Papirianam] Emptam de Papirio quodam a Trebatio, vel ab ejus patre. *Manut.*

⁷ Lotum] Nos antiquos codices in hoc

etiam secuti sumus, quos incorruptos esse censemus. De *lotorum* nobilitate, & quam jucunda eorum opacitas esset, quæstione olim in domibus æstimarentur, Plinius docet in libri XVII. proœmio. Polybius a se visum in Attica describit lib. XII. histor. quem locum, quia nondum integer vulgaris est Polybius, leges apud Athenarum *diemotopieis* lib. XII. qui totam verbis ipsius hujus arboris descriptionem persequitur. Nam qui *lotum* emendantur, deceptos esse putamus. Impium enim Ciceronis consilium fuisse, cum enim fieri essent luci, non sine ingenti ostaculo & scelere incili poterant: domulique privata non luci erat capax, cum *loti*, deliciarum causa, summa arte in domibus colerentur; advenæ autem raram arborem viscebant, & ejus jucundo aspectu renebantur: propter quam rem jocans (ut arbitror) juher ipsum lotum illam excindere, quia sibi esset sumptus causa, cum sæpe hospitium domus plena esset. Nam in verbo illo *profeceris* ambiguum sensum esse puto. Videtur enim dicere, *si lotum excideris*, majus casum spatium aspicias: illa enim tuis capacitate prospectum impedit, & luminibus obstruit: cum dicat, Rebus tuis confuses, minores enim sumptus facies, non enim causa erit advenis, cur domum tuam frequentet. Et omnia hæc facere & cum joco, ut consuevit. Fere enim semper cum eo jocatur. Adversatur solum antiquæ lectioni, quod *lotum* fac-

excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his praesertim temporibus, habere perfugium, primum eorum urbem, quibus carus sis: deinde tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amœno loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque, diis juvantibus, ante brumam expectabis. Ego a Sext. Fadio, Niconis discipulo, librum abstuli, ⁸ Νίκωνος περι πολυπραγίας. O medicum suavem, meque docilem ad hanc disciplinam! Sed Bassus noster me de hoc libro celavit; ⁹ te quidem non videtur. Ventus increbescit. Cura ut valeas. XIII. Kal. Sext. Velia.

fœminino genere alii auctores appellant, cum ipse masculino usurpet: quare accurate considerandum est, vitiumne ea parte vetus habeat, sive eo genere contra plurimum morem, quod vix verisimile est, Cicero appellare lotum voluerit. *Victor.* Ne genus obstruatur nobis sit ad hanc lectionem approbandam, pluribus docet Sanctius in

Minerva, quem consule. *Grœv.*

⁸ Νίκωνος] Niconis. De *educatore.* In illo, opinor, libro documenta inveniunt, quo modo, incolum valetudine, plurimum equi possent. *Manut.*

⁹ Te quidem non videtur] Ita sine metâ morbi esse maximâ videris. *J. F. Grœv.*

CICERO TREBATIO S. D.

XXI. **S**ILII¹ causam² te docui. Is postea fuit apud me, cum ei dicerem, tibi videri³ sponsonem illam nos sine periculo facere posse, ⁴ Si bonorum Turpilia possessionem. Q. Capio Prætor ex edicto suo mihi dedit: negare aiebat Servium, tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui⁵ factionem testamenti non habuerit; hoc idem Offilium dicere.

ARG. Silii, amici sui, causam Trebatio commendat, ut ad eum veniat, & adjuvet. *Anno U. C. 700.*

¹ Silii] Ad quem scribit lib. XIII.

² Causam te docui] Docet causam, cuius res agitur, tum pro se acturum instruit. *Disce,* qui defensus est. Seneca in nobili fragmento apud Augustinum lib. VI. de Civ. Dei, cap. 10. *Sunt qui vadinonia sua Deos advocos: sunt qui libellos offerant. & illos causas suas docent.* Plin. III. ep. 9. *legatos interrogabam, docuissent me aliquid, quod se probari posse considerent.* *J. F. Grœv.*

³ Sponsonem illam] Judicalem, ut judi-

cio vicisse eredatur adversarius, ni ita sit. Vide *Pithœi Advers.* 18. *Idem.*

⁴ Si bonorum Turpilia] Legendum videtur, *Ni bonorum* &c. Hereditatem sibi a Turpilia relictam Silius ex edicto prætoris acceperat. Vocatus in iudicium a Turpilio propinquo, eandem hereditatem repetente, quia Turpilia factionem testamenti fuisse negaret, sponsonem facere cogebatur: de qua consuluit peritissimos iuriconsultos, Serv. Sulpicium, & Offilium: & cum Trebati quoque sententiam scire vellet, Ciceronis opera usus est. *Manut.*

⁵ Factionem] Jus faciendi testamenti.

AD FAMILIARES LIB. VII. 237

cere. Tecum se locutum negabat: meque rogavit, ut se & causam suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicitior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro veneris, eique pollicitus eris. Sed, si me amas, quam primum, hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

CICERO TREBATIO S. D.

XXII. **I**LLUSERAS heri inter scyphos: quod dixeram, antea factum esset, ¹ furti recte agere. Itaque, etsi domum bene potus seroque redieram, tamen id caput, ubi hæc controversia est, notavi & descriptum tibi misi: ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Ælium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen ² Scævola & Testa assentior. Vale.

ARG. De furto questionem, inter scyphos natam, probat auctoritate iuriconsultorum. *Anno incerto.*

¹ Furti recte agere] Habere me adionem adversus eum furem, qui furatus esset ante quam ipse heres esset. Ideo enim dubitari potest, quia non videtur heres ea, tanquam sua, posse repetere, quæ nondum ad eum hereditaria jure pervenissent. *Man.*

² Scævola & Testa] Trebatium suis co-

gnominibus appellat. *Testa* enim vocatur epist. 13. & 21. *Scævola* vero epist. 14. ad Att. lib. IX. Jocatur Cicero, & post verbum *Scævola*, addit copulam &: ut videatur de duobus loqui, cum de uno loquatur. Aut dicat ipse heres esset. Item & lib. I. de Fin. cum Manilio & Bruto nominat, coque vocat principes civitatis: nisi si Mucium Scævolum illum notat, de quo epist. 10. *Idem.*

CICERO FABIO GALLO S. D.

XXIII. **T**ANTUM¹ quod ex Arpinati veneram, cum mihi a te literæ reddita: sunt: ab eodemque accipi² Aviani literas: in quibus hoc inerat liberalissimum, ³ no-

ARG. Signa quædam & statuas Ciceroni, potius tabulas picias cupienti, Gallus emendat. Ex illis emptionibus nullam a se desiderari Cicero rescribit: simul gratum sibi esse significat, quod domum proximam velit conducere. *Anno incerto.*

¹ Tantum quod] Sic M. & optimis quibusque librorum: deteriores sine quod. Est autem tantum quod, vix, modo, commodum, simul ac. *Cellarius.*

² Aviani] De quo lib. XIII. epist. 2.

nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac, quaeso, qui ego sum, esse te. Estne aut tui pudoris, aut nostri, primum rogare de die; deinde⁴ plus annua postulare? Sed essent, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quae ego desiderabam, & ad eam summam, quam volueram. Ac tamen ista ipsa, quae te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata. Plane enim intelligo, te non modo studio, sed etiam amore usum, quae te delectarint, hominem (ut ego semper iudicavi) in omni iudicio elegantissimum, quaque me digna putaris, coemisse. Sed velim maneat⁵ Damaspippus in sententia: prorlus enim ex istis emptionibus nullam desidero. Tu autem ignarus instituti mei, quanti ego genus omnino signorum omnium non aestimo, tanti ista quatuor aut quinque sumpstisti. Bacchas istas cum Musis Metelli comparas. Quid simile? Primum, ipsas ego Musas nunquam tanti putassem: atque id fecissem Musis omnibus approbantibus: sed tamen erat aprum bibliothecae, studiisque nostris congruens. Bacchis vero ubi est apud me locus? At pulchellae sunt. Novi optime, & saepe vidi. Nominatum tibi signa mihi nota mandassem, si probassem. Ea enim signa ego emere soleo, quae ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palaestra locum. Martis vero signum quo mihi pacis auctori⁷ Gaudeo nullum Saturni signum fuisse. Haec enim duo signa putarem mihi⁸ æs alienum

³ Nomina se facturum] Se nobis crediturum, traditurumque status, quas ab eo emimus, non praesentem pecuniam, sed in diem. *Facere nomen* est credere alicui, vel cum aliquo in creditum ire, sive pecunia mutua data, sive merce tradita, pro qua pretium non praesens, sed in diem dictam solvatur. Nomen facit creditor, cum scribit in libro expensi se alicui tantum credidisse, aut mercedem tradidisse, quam pecuniam mutuan, quae pro merce pecuniam ad diem placitam recipiat. Sen. II. de Benef. 23. *Idque fobas praesente & vidente debitor.* Cic. pro Sex. Rosc. c. 1. debitor dicebatur locare nomen. Phaed. I. 16. est eundem *facere nomen* etiam dicit Cic. III. Off. 14. Vid. Salm. de Usur. pag. 146. 147. J. F. Gronov.

⁴ Plus annua postulare] Postulare ut summam, quam me illi debere in tabulas retu-

lerat, intra annum non restituerem, sed diutius retinerem, & solverem usuras. *Annua die debere* est hac conditione & lege pecuniam mutuan accipere, ut post annum elapsum restitatur. Gronov.

⁵ Damaspippus] Scripserat (opinor) Gallus, empturum ea signa Damaspippum, si Ciceroni non placerent. Horatius Sat. 3. lib. II.

Insanit veteres status Damaspippus emendo. Manutius.

⁶ Bacchas] Baccharum imagines, id est, mulierum ebriarum, quasi celebrantium Bacchi orgia. Cellarius.

⁷ Es alienum] Martis enim & Saturni signa minus fausta putantur: mavult pro jocum Mercurii, quia is credebatur deus mercatorum esse, & nummos procreare. Man.

num attulisse. Mercurii mallet aliquid fuisse. Felicius, puto, cum Aviano transigere possemus. Quod tibi destinatas trapezophoron, si te delectat, habebis: sin autem sententiam mutasti, ego habebō scilicet. Ista quidem summa: nā ego multo libentius emerim diversorium Tarracinae, ne semper hospiti molestus sim. Omnino liberti mei video esse culpam, cui plane res certas mandaram: itemque Junii, quem puto tibi notum esse, Aviani familiarem.¹⁰ Exhedria quaedam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani. Ea volebam tabellis ornare. Etenim, si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certiozem velim me facias, ubi sint, quando accessantur, quo genere vesturae. Si enim Damaspippus in sententia non manebit, aliquid pseudodamaspippum vel cum iactura reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterum, jam id ego proficiscens mandabam meae Tulliae. Ea enim ipsa hora acceperam tuas literas: egeram etiam cum tuo Nicia, quod is utitur, ut scis, familiariter Cassio. Ut redii autem, prius quam tuas legi has proximas literas, quaesivi de mea Tullia, quid egisset. Per Liciniam se egisse dicebat. Sed opinor Cassium uti non ita multum forore. Eam porro negare se audere, cum vir abesset, (est enim profectus in Hispaniam Dexius) illo & absente & insciente migrare. Est mihi gratissimum, tanti a te aestimatum consuetudinem vitae, victusque nostri: primum, ut eam domum sumeres, ut non modo prope me, sed¹¹ plane mecum habitare posses: deinde, ut migrare tantopere festines. Sed ne vivam, si tibi concedo, ut ejus rei tu cupidior sis, quam ego sum. Itaque omnia experiar. Video enim quid mea intersit, quid utriusque nostrum. Si quid egero, faciam ut scias. Tu & ad omnia

⁸ Trapezophorum] Qui mensam fert: seu mensae fulcimentum. Idem.

⁹ Cui plane res certas] Cui sic exposueram sententiam meam, ut, si ille mandata tibi recte edidisset, errare non posset. J. F. Gronov.

¹⁰ Exhedria] Loca in porticibus, ubi se-

dentes disputare soliti erant. Ita Vitruvius & Cicero. *Exhedra* tamen muliebri genero, usitatus. Manutius.

¹¹ Plane mecum habitare] Fortasse quod paries communis esset: vel quod adus illic ita Ciceronis sedibus vicine, ut ad eum percommode Gallus stare posset. Manutius.

omnia rescribes, & quando te expeſtem, facies me, ſi tibi videtur, certioſem. Vale.

CICERO M. FABIO GALLO S. D.

XXIV. **A**MORIS quidem tui, quoquo me verti, veſtigia: vel proxime de ¹ Tigellio. Senſi enim ex literis tuis, valde te laboraſſe. Amo igitur voluntatem. Sed pauca de re. ² Cipiſ (opinor) olim, *Non omnibus dormio*; ſic ego non omnibus, mi Galle, ſervio. Eſt quæ eſt hæc ſervitus? Olim, cum regnare exiſtimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore obſervor a familiariffimis Cæſaris omnibus, præter iſtum. Id ego in lucris pono, non ferre hominem peſtilentioſem ³ patria ſua: eumque addiſtum jam tum puto eſſe ⁴ Calvi Licinii ⁵ Hipponaſteo ⁶ præconio. At vide, quid ſuccenſeat, ⁷ Phameæ cauſam receperam, ipſius quidem cauſa: erat enim mihi ſane familiaris. Is ad me venit, dixitque, iudicem ſibi operam dare conſtituiſſe eo ipſo die, quo de P. Sextio in conſilium iri neceſſe erat. Reſpondi nullo

¹ ARG. Exponit quam iniuſte ſibi Tigellius iracuſatur. Cæſare quartum conſule ſine collega. Anno U. C. 708.

² Tigellio] M. Tigellio Hermogene liberto, quod Hermogenis cognomen indicat. Eſt enim is, de quo Horatius Sat. 2. lib. I. *Irvidet quod & Hermogenes, ego canto*. Et Sat. 2. 3. 10. quibus locis oſtenditur, quod hæc quoque declarat epiſtola, Tigellium candendi arte præſtiſſe. Quid autem de Tigellio ſcripſerit ad Ciceronem Gallus, cognoviſtur ex epiſt. 47. lib. XIII. ad Art. *Manus*.

³ Cipiſ] Alii Capiſ, & Capiſ. Sed omnem dubitationem tollit Sext. Pompejus, in proverbio, *Non omnibus dormio*: ubi docet, proverbium videri natum a Cipiſo quodam, qui *pararchonon* diſtus eſt, quod ſimularer dormientem, quo impuſtus uxor ejus mecharetur. Eundem commemorat & Plutarchus in Erotico, ubi tamen *Kappa* nominatur, ſi locus emendatus eſt. *Lenb*.

⁴ Patria ſua] Sardinia. *Corrad*.

⁵ Calvi Licinii] Cornelii Licinii Calvi poeta: de quo vide G. J. Voſſium.

⁶ Hipponaſteo præconio] Iambico ſcazonis, ſic ab auctore appellato. Quale eſt illud,

Sardi Tigelli puridam caput venit.
Præconio autem dixit, quia præco Sardos venales pronuntiabat. *Corradus*.

⁷ Præconio] Præconum eſt proclamare venales, eorumque prædicare virtutes & artes, ut citius emptorem inveniant; ſiſdem addicebant emptori, ſeu jubebant emptorem ducere emptum, ubi de pretio convenerat. Ita ergo proſcripſit proclamavitque Hipponaſteo carmine Tigellium, & prædicavit publicavitque ejus ſcelera & vitia, & hominem duraturæ in æternum infamiz quaſi addixit Calvus. Suſpicio autem ſupervacanea eſt duo verba, *puto eſſe*: ut fuerit, *non ſervio hominem peſtilentioſem patria ſua, eumque addiſtum jam tum Calvi Licinii Hipponaſteo præconio*. Eum præſerim, inquit, quem jam ante tot annos prædicavit *Calvus*, ut *Hipponax* Anthernum & *Epulium*: quaſi præconem venalem expoſuit cum ornamentis omnibus, tradiditque infamiz velut proprium & addiſtum. J. F. Gronov.

⁸ Phameæ] Libertii, cujus nepos Tigellius. Ipſius quidem cauſa: Non propter Tigellium ejus nepotem, ſed ipſius cauſa. *Man*.

lo modo me facere poſſe, cum vellem: alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non deſuturum. Ille autem, ⁸ qui ſciret ſe nepotem, bellum tibicinem habere, & ſat bonum unctorem, diſceſſit a me, ut mi videbatur, irator. ⁹ Habes Sardos venales, alium alio nequiores. Cognoviſti meam cauſam, & iſtius ¹⁰ Salaconis iniquitatem. ¹¹ Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere. Me adhuc non legiſſe, turpe utrique noſtrum eſt. Vale.

⁸ Qui ſciret] Quasi ob hoc criſtas erigeret, & Ciceronem putaret negare ſibi nihil debere, quia Tigellii avus eſſet. *Gron*.

⁹ Habes Sardos venales, alium alio nequiores] Nempe Phameam, & M. Tigellium Hermogenem, nepotem illius, modulatoreſ optimum, in Sardinia natum, ut notat *Acron*. Proverbio hoc utebantur de hominibus improbis, nequitia & fraude inter ſe certantibus, ut qui alteri præferendus ſit, non facile poſſit intelligi. Proverbio dederunt originem Sardinie captæ venales, qui nequiter ſervierant, & improbitatis ac nequitie palam tulerunt inter mancipia: non vero a Vejenſibus, qui quoniam Etruſci ſunt, hi

vero Coloni Lydorum, quorum caput fuerit Sardes, a quo *Sardi* dicti ſunt, ut *Festus* & *Plutarchus* docent. Nam a *Sardes* eſt *Sardianus*, a *Sardinia* vero *Sardus*. Sic recte hoc proverbium exponit, & pluribus reſellit *Festus* & *Plutarchi* ſententiam *Gronovius* IV. de *Pec. Vet.* cap. 10. quod vide. *Gronovius*.

¹⁰ Salaconis] Nec *Græcis* ignotum nomen, qui vel luxurioſum & mollem, vel in pauperie ſuperbientem, vel prodigum & Suidam interpretantur. Vide *Heſychium* & *Suidam*. *Cellar*. Utiur hæc eadem voce, epiſtola 18. libri XVI.

¹¹ Catonem tuum] Librum a te de M. Catone ſcriptum. *Corrad*.

CICERO M. FABIO GALLO S. D.

XXV. **Q**UOD epiſtolam conſciſſam doles, noli laborare. Salva eſt; ¹ domo petes cum libebit. Quod autem me mones, valde gratum eſt; idque ut ſemper facias, rogo. Videris enim mihi vereri, ne, ² ſi iſtum habuerimus, rideamus *γέλῳτι*. ³ *σαρδόνιον*. Sed heus tu, ⁴ ma-

Tom. VII.

H h num

¹ ARG. Epiſtolam conſciſſam non eſſe nuntiat; & monitus, ne incautiſ de Cæſare loquatur, gratias agit: & ut pergat ſtylum exercere, hortatur. Anno U. C. 708.

² Domo petes cum libebit] Ita *Victorius* ex *maſt*. Alii vero, *Salva eſt domi: petes cum libebit*. Neutrū male.

³ Si iſtum habuerimus] *Mediceus* liber, niſi iſtum habuerimus. Semper mihi ſuſpectus hic locus, ac merito quidem fuit: & eſt ſane tota epiſtola obſcurior. Arbitror legendum eſſe, *niſi iſtum caverimus*. Sententia, ut patet, egregia eſt: intelligit enim per iſtum, Cæſarem. Memini diſertum virum,

qui & ipſe hunc locum depravatum eſſe cenſebat, ſic eum emendare ſoluit *ne, ſi ſtylum acervimus*: Viſt. *Iſtum*. Tigellium, vel Phameam potius, quam Cæſarem ſignificat, propter proverbium quod addit, & neſcio quam ſuſpicionem, de qua lib. XIII. ad *Atticum* ſcribit. *Corradus*.

⁴ *σαρδόνιον*] Proverbium de iis uſurpatum, qui riſu & jocis ſibi nocivum concitant periculum. Vide *Eraſm*. in proverb. *Gronovius*.

⁵ *Manum de tabula*] Proverbium eſſe exiſtimo ſumptum a pueris pictorum, qui, abſente magiſtro, ſumpto penicillo aliquod

num de tabula : magister adest citius, quam putaramus. Vereor ne in Catonem Catoninos. Mi Galle, cave putes quidquam melius, quam epistolæ tuæ partem ab eo loco : *cætera labuntur*. Secreto hoc audi ; id tecum habeto ; ne Apella quidem liberto tuò dixeris. Præter duos nos loquitur isto modo nemo : bene malene, videro : sed, quidquid est, nostrum est. Urge igitur, nec transversum unguem (quod ajunt) a stylo. Is enim est dicendi opifex. Atque equidem aliquantum jam etiam noctis assumo. Vale.

& ipsi furtim in tabula pingere conantur. Quo repente superveniente, admonentur a cæteris ut cito manum de tabula removeant, ne in illos magister animadvertat. Monet igitur Cic. Fabium, ut appropinquantem Cæsare manum & ipse de tabula cito auferat : scribebat enim Catonem, quæ scriptio parum Cæsari grata & jucunda esse poterat, & quæ inimicissimum illi hominem summis laudibus ornaret. Cum autem se quoque cogitaret, quia & ipse etiam Catonem scripserat, apud eum offendisse, subiungit, *vereor ne in Catonem Catoninos*, id est, timeo ne Cæsare commotus ira ad inferos demittat Catoni de ditos, & Catonem amantes, id est, incipsum & te, qui Catonis laudes scripsimus. Nam & A. Gellius videtur ostendere *Catonium* pro

inferis sumi quandoque solitum. Vide lib. XVI. Noct. Att. c. 7. VII.

5 *Nec transversum unguem, quod ajunt, a stylo*] Subaudi, *discedas*. Dicitur autem eodem sensu, *unguem, digitum, pedem non discedere*, pro minimum discedere. *Manus*. Vide Erasim. in proverb.

6 *Aliquantum jam etiam noctis assumo*] Cum dicat, *Jam etiam*, apparet epistolam scriptam esse in exitu ætatis, vel ineunte autumno, cum noctes incipiunt jam esse longiores. Atque illud, *magister adest*, quod de Cæsare dictum est, indicare videtur scriptum esse mense Sextili. Nam epit. 42. ad Attic. lib. XIII. *Cæsar*, inquit, *adest*. Illam vero scriptam Sextili mense, cognoscitur ex ea quæ proxima antecedit. *Idem*.

CICERO GALLO S. D.

XXVI. CUM decimum jam diem graviter ex intestinis laborarem, neque iis, qui mea opera uti volebant, me probarem non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum : cum quidem biduum ita jejunos fuisset, ut ne aquam quidem gustarem. Itaque confectus languore & fame, magis tuum officium desideravi, quam abs te requiri putavi meum. Ego autem cum omnes morbos re-

for-

ARG. Herbas in augurali cœna lauta conditas sibi morbum attulisse narrat. *Anno in cœno*.

1 *Gallo*] Fortasse Q. Fabio Sangæ Gallo. Nam in veteribus libris superiores epistolæ, post librum ad M. Varronem scriptum

sunt postæ : hæc & sequens, hoc loco : & hic Gallus exulabat Cæsare Dictatore, ille Romæ erat : hic Epicureus erat, ille Academicus : hic nescio quid ad Ciceronem derulit, quod Sangæ propter conjugationem contineat : ille nihil, quod sciam. *Corrad.*

formido, tum quo Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat, *δυσχευιά & δυσεντερυιά πᾶσι* sibi molesta esse : quorum alterum morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiæ. Sane *δυσεντερυιά* pertimueram. Sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse jam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen, ne mirere, unde hoc acciderit, quomodo commiserim : lex sumptuaria, quæ videtur *δυσεντερυιά* attulisse, ea mihi fraudi fuit. Nam dum volunt isti lauti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius. In eas cum incidissem in cœna augurali apud Lentulum, tanta me *διόψοια* arripuit, ut hodie primum videatur cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis & muranis facile abstinebam, a beta & malva deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cum audisses ab Anicio (vidit enim me nauseantem) non modo mittendi causam justam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari quoad me reficiam. Nam & vires & corpus amisi. Sed, si morbum depulero, facile, ut spero, illa revocabo. Vale.

2 *Tum quo*] Hoc est, tum hunc maxime, quo Epicurum laborantem Stoici reprehendebant, quia putabant eum his morbis exagitatum fuisse ob edacitatem & impudicitiam. *Quarere vires*. Epicuri verba lib. II. de *bi advenit vestis & viscerum, ut nihil ad eorum magnitudinem posse accedere*. *Δυσεντερυιά*, stranguriam Græco verbo ; *δυσεντερυιά*, tormina Cicero vocat Tusc. 2. de Epicuro loquens. *Manus*.

3 *Lex sumptuaria*] De qua Gellius, II. 24. & Macrobius Saturn. lib. III.

4 *Αυσεντερυιά*] Frugalitatem. *Manus*.

5 *Cœna augurali*] Augures, sacerdotium ineuntes, collegis cœnam dabant lautam in primis atque opiparam. Varro lib. III. c. 6. *Primum pavonem augurali cœna posuisse dicitur*

Q. Hortensius. Eadem *Adjuvialis cœna* vocabatur. Nam Plin. lib. X. cap. 20. *Pavonem, ait, cibi gratia Romæ primum occidit orator Hortensius adjuvialis cœna sacerdotis*. Manutius *adjuvialis*, sed *adjuvialis* edidit Harduinus, nempe ab aditu sacerdotis, vel aduendo sacrificio. Quod quis non unice amplectatur ? *Olivetus*.

6 *Corpus amisi*] Hoc est, carnem, macescere cœpi. Ovid. I. Am. el. 16.

Apraque subducto corpore membra dedisti Hoc est, postquam de pinguedine aliquod decessit. Contra corpus *facere* est pinguedine Phædro lib. II.

Ut resisterent, unde sic queso nites? *Aut quo cibo fecisti tantum corporis?* Grav.

CICERO GALLO S. D.

XXVII. **M**IROR, cur me accuses, cum tibi id facere non liceat. Quod si liceret, tamen non debas. ³ *Ego enim te in consulatu observaram.* Et ais, fore, ut te Cæsar ⁴ restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi ⁵ nemo credit. Tribunatum ⁶ plebei dicis te ⁷ mea causa petisse. Utinam semper esses tribunus: ⁸ intercessorem non querereres. Negas me audere, quod sentiam, dicere. Quasi tibi, cum impudenter ⁹ me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, ut ¹⁰ isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me & facile purgasset. Non enim ingrata mihi sunt, quæ fecisti; sed quæ scripsisti, molestas.

ARG. Gallus, alius forte quam Fabius, Ciceronem literis accusaverat, quem vicissim literis repungit. Anno U. C. 707.

¹ Gallo] Is non fuit M. Fabius Gallus, sed M. Fadius Gallus. Et sic legendum esse contendit Steph. Pighius annal. XVI. quem vide. *Grævius*. Libentius crediderim, hunc esse P. Sextium, pro quo extat oratio, cui cognomen fuerit Gallo; fuisse enim hoc Sextie gentis cognomen, intelligitur ex orat. pro Milone, ubi, *Sacrorium*, quod est in fundo T. Sextii Galli. Manut.

² Cum tibi id non liceat] Pighius propter fortis quaestorie necessitudinem. Divin. in Cæcil. cap. 19. Fuerat autem quaestor Ciceronis Cos. A. U. 690. Sed & alia potest causa dari, quia erat exul. J. F. Gronov.

³ Ego enim te in Consulatu observaram] Credibile est his verbis usum Fadium in sua epistola. Sed hic Cicero reddit ei sua verba aliter accepta. Nam Fadius impatit Ciceroni cultum & officia, quæ ei prædicit. Cicero & sic videtur accipere, cum ponit tantquam causam, propter quam non conveniat Fadio ipsum accusare. Intelligit autem se intentum in eum fuisse, & actiones ejus speculatum, ne quaestor de pecunia publica quid suffuraretur. Sic Att. VIII. 19. *ibi esse in animo observare Cæsarem.* Sueton. Jul. 65. *subinde observandum se admonens.* Idem.

⁴ Restituit] Ab exilio. Manut.

⁵ Nemo credit] Vel aliquid dicenti, vel

pecuniam. J. F. Gronovius.

⁶ Plebei] Pro plebit, ἀρχαῖος.

⁷ Mea causa] Ut restitueres me. Man.

⁸ Intercessorem non querereres] Nam qui Tribunus est, ipse habet jus intercedendi. *Manutius*: Non rogares, ut ego pro te apud Cæsarem intercederem. Atqui *intercedere pro aliquo*, pro deprecari, Latinum non est. Immo hoc confirmat, quod diximus de *te nemo tibi credit*. *Intercedere pro aliquo pecuniam*, est, fidejubere. Phil. II. 18. *Orabat, ut contra suum patrem, si severum sexagies peteret, defenderem.* Tantum enim se pro te intercessisse dicebat. VI. Att. 1. *intercessisse se pro iis magnam pecuniam.* Sen. ep. 119. *nolo per intercessorem mutaveris.* Hoc igitur ait, Non querereres, cujus fide & quo sponfore quisquam tibi crederet: nummos. J. F. Gronov. Respondet Gallo, qui petierat a Cicerone, ut de se restituendo cum Cæsare ageret. Itaque ludens in ambiguo, *intercessorem* & pro tribuno veterate, & pro amico deprecante utitur. *Facciolatus*.

⁹ Me rogares] Per literas. Epistola 1. lib. XIV. ad Att. *Cum Sextii rogatu apud eum fuisset.* Quibus ex locis exulasse Sextium constat. Rogavit enim Sextius abfens Ciceronem, ut de suo reddito Cæsari supplicaret. Manut.

¹⁰ Isto ipso in genere] Acerborum salium, jocandi cum morfu, pungendi specie urbanitatis. J. F. Gronov.

lesta. Me autem, propter quem ceteri liberi sunt, tibi liberum non visum demiror. Nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, ¹¹ detulisti, quid tibi ego debeo? si vera, tu es optimus testis, quid mihi populus Romanus debeat.

¹¹ Detulisti] De C. Antonii consulis tui consiliis. Manut.

M. CICERO CURIO S. D.

XXVIII. **M**EMINI cum mihi desipere videbare, quod cum istis potius viveres, quam nobiscum. Erat enim multo domicilium hujus urbis (cum quidem hæc urbs) aptius humanitati & suavitati tuæ, quam tota Peloponnesus, nedum ² Patræ. Nunc contra & vidisse mihi multum videris, cum, prope desperatis his rebus, ³ te in Græciam contulisti, & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc abfiss, sed etiam beatus. Quanquam quis, qui aliquid sapiat, nunc esse beatus potest? Sed, quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, ⁴ *ubi nec Pelopidarum* nostri cætera: nos idem propemodum consequimur alia ratione. Cum enim salutationi nos dedimus amicorum: quæ sit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi avem albam, videntur bene sentientem civem videre: abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tanta, quanta fortasse te sentias. Intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum meam mœstitiam & desperationem accusares, domi tuæ dicere ⁵ te, ex meis libris animum meum desiderare. Sed mehercule & tum rempublicam lugebam, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat mihi carior: & hoc tem-

ARG. Probat Curii consilium, quo, desperata rep. in Græciam se contulerat. Addit propter eandem causam & se in bibliothecam abdi: nullam enim spem reliquam esse, aliquando melius fore. Anno U. C. 707.

¹ Curio] Tribunus plebis quo tempore Cicero ab exilio est revocatus. *Corrad.*

² Patræ] Urbs in Achaja.

³ Te in Græciam contulisti] Paulo ante bellum civile. Nam Cicero ex Cilicia re-

diens, Tironem ægum Patræ, ubi erat Curius, reliquit. *Corrad.*

⁴ Ubi nec Pelopidarum] Subaudi, neque facta audias, neque nomen. Vide epist. 30. hujus libri. *Pelopide* autem hic dicuntur mali cives, qui rempub. opprefferunt. Cujus poetæ sit hic senarius, non satis constat. *Anonymus*.

⁵ Te ex meis libris] Non cum me esse qui videret in meis libris. *Manut.*

tempore, quanquam me non ratio solum consolatur, quæ plurimum debet valere, sed etiam dies, quæ stultis quoque mederi solet: tamen doleo, ita rem communem esse dilapsam, ut, ne spes quidem, melius aliquando fore, relinquatur. Nec vero nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt, (nisi forte id ipsum esse non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de præteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video. Quare ad prima redeo. Sapienter hæc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu. Vale.

CURIUS M. CICERONI SUO S.

XXIX. **S**I vales, bene est. ¹ Sum enim ² *κρήσει* *ἰσθί* tuus, *κρήσει* *δὲ* Attici nostri. Ergo fructus est tuus, ³ mancipium illius: quod quidem si inter ⁴ senes coemptionales venale profcripserit, egerit non multum. ⁵ At illa nostra prædicatio quanti est? nos, quod simus, quod habeamus, quod ⁶ homines existimemur, id omne abs te habere. Quare, Cicero mi, persevera constanter nos conservare; & Sul-

ARG. Curius laudat Ciceronis erga se beneficium, tumque rogat, ut Ser. Sulpicii se successorem commendet. Anno U. C. 728.

¹ Sum enim... tuus] Eius commeditur cum pronome SVO in titulo, ut lib. I. epist. 10. Cellar.

² *κρήσει* *ἰσθί* tuus, *κρήσει* *δὲ* Attici] Ufu quidem tuus, possessione autem Attici. Sententiam hanc lepide expressit Lucretius, lib. III. 984. *Vixque mancipio nulli datur, omnibus usu.* Manutius.

³ Mancipium illius] Est possessio, ius dominium. Hinc mancipio dare est ita dare ut proprietatem transeat ad alium. Græv.

⁴ Senes coemptionales] Sunt mancipia reijcula & veterana, quæ, quod non ita facile emptorem invenient, aut minimo æstimarentur, solebant vel plura in cumulum vendi, vel quasi mantiffa & appendix dari melioribus, ut qui bene habitum conciliare cuperet, imparem contubernalem simul acciperet. Unde senes coemptionales dicebantur, hoc est, simul venales. Plaut. Bacchid. IV. sc. 9.

Nunc Priamo nostro, si quis est emptor, coemptionalis senem

Vendam ego, venalem quem habeo, extemplo, ubi oppidum expugnavero.

Hæc vendam senem coemptionalis, hoc est, ex eo genere, in quibus singulis vix quisquam facit pretium, sed qui auctioni aliorum accedunt. Vendam, inquit, ubi oppidum expugnavero. Sic Curius hic dicit, si mihi inter reijcula istiusmodi mancipia titulum in venalicio pinxerit, vendiderique me, parum rei fecerit: quia juveniles sanus & nullius pretii. Curius se vix ait prodesse Attico, cuius sit *κρήσει*, posse, nisi profcribatur ab eo venalis inter mancipia veterana, quæ plerumque in cumulum venduntur, aut aliis rebus vel mancipiis melioribus accessiones dantur: sic quoque non multum. J. F. Gronov. IV. de Pec. vet. cap. 8.

⁵ At illa nostra prædicatio quanti est] At tuus ille fructus ex me longe majoris est. Alludit ad præcones auctionibus adherere solitos. Idem.

⁶ Homines] Alicujus pretii. Idem.

Sulpicii successori nos de meliore nota commenda; quo facilius tuis præceptis obtemperare possimus, teque ad verubentes videre, & nostra ⁹ refigere, deportareque tuto possimus. Sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare, me virum bonum esse, nec solere ¹⁰ duo parietes de eadem fidelialdealbare. Ergo, patrone mi, bene vale, Tironemque meum saluta nostris verbis. Dat. a. d. vi. Kal. Novemb.

⁷ De meliore nota] Translatio a dolis, quibus diversæ inuruntur notæ, ut internoscantur vina. Manut.

⁸ Ad ver] Verno tempore. Sic Viß. & Lamb. ex mss. Alii, ad urbem.

⁹ Refigere] Sic legendum. Id est, pecunias, quas hic habeo collocatas & fundatas & quasi fixas liberare & redigere. Nam *refigere* contrarium *refigere*. Infr. XII. 1. Ju-

stin. IX. ult. At *desigere* est idem, quod *figere*. J. F. Gronov. Hic alii legunt *desigere*, alii *deserve*.

¹⁰ Duo parietes de eadem fidelial] Significat hoc proverbium, una eademque opera duas res conficere. *Fidelial* est *fidelis* urecus, in quo color habebatur tingendis parietibus. Vid. Erasim. Adag.

CICERO CURIO S. D.

XXX. **E**GO vero jam te nec hortor, nec rogo, ut domum pervenire, ubi nec ¹ *Pelopidarum* nomen, nec *facta* audiam. Incredible est, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus interfim. Næ tu videris multo ante providisse quid impenderet, tum cum hinc profugisti. Quanquam enim hæc etiam auditu acerba sunt, tamen audire tolerabilius est, quam videre. ² In campo certe non fuisti, cum hora secunda, comitiis quæstoris institutis, ³ sella Q. Maximi, quem illi consule esse dicebant, posita esset: quo mortuo nuntiato, sella subblata est. ⁴ Ille autem, qui comitiis tributis esset aufpi-

ARG. Ostendit quam misere agatur cum rep. cum Cesar Cænitium ad aliquot horas consullem creaverit: & de literis commendaticis ad Aciliam significat. Anno U. C. 709. Cesarè quintum Cos. quo anno, idibus Mart. interfectus est.

¹ *Pelopidarum*] Supra, epist. 28.

² In campo] Martio, ubi Comitia habebantur, tum Tributa, pro Quæstoribus creatis, quæ adhuc in extremum Decembrem

dilatata fuerant. Cellar.

³ *Sella Q. Maximi*] Q. Fabii Maximi, quem Cesar quartum Consul, cum ex Hispania revertisset, sibi successerat; ideoque illi Cesariani dicebant esse consullem: a populo & legitime creatus non erat. Huic, per morbum absenti, posita fuit sella. Idem.

⁴ Ille autem] Ille, Cesar, suppressio, ut sæpe, odioso nomine, ante lucem auspicatorum erat solemnibus factis; ut eo die Quæstores

auspicatus, centuriata habuit: Consulē hora septima renuntiavit, qui usque ad Kal. Jan. esset: quæ erant futuræ mane postridie. Ita, Caninio consule, scito³ neminem prandisse. Nihil tamen eo consule mali factum est. Fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu⁶ somnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur: non enim ades. Quæ si videres, lacrymas non teneres. Quid si cætera scribam? sunt enim innumerabilia generis ejusdem: quæ quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulisset, & nisi haberem focium studiorum meorum Atticum nostrum: cuius cum proprium te esse scribis mancipio & nexu; meum autem usu & fructu; contentus isto sum. Id enim est cuiusque proprium, quo quisque fruitur, atque utitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Graciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est. Bis enim est a me iudicio capitis, rebus salvis, defensus: & est homo non ingratus, meque vehementer observat. Ad eum de te diligentissime scripsi, eamque epistolam cum hac conjunxi: quam ille quo modo acceperit, & quid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

flores tribuitis comitiis crearet: audita vero sui Consulis morte, novum consulem Caninium sine auspiciis constituit, quia illo mane non centuriatis & consularibus, sed tribuitis tantum comitiis auspiciatus fuerat: Consulibus autem oportebat centuriatis fieri. Idcirco tributa in hæc subito mutata dicit. *Idem.*

³ *Neminem prandisse*] Quia a meridie creatus fuit; mane postridie magistratu abiturus. *Cellarius.*

⁶ *Somnum non viderit*] Posteriores enim sex horæ noctis, habita civilis diei ratione, pertinent ad Kal. Jan. id est ad sequentis anni consules: priores vero, qui pertinent ad pridie Kal. qui consulatus ultimus dies est; infomes ab occupato præsertim consule ducuntur. Itaque perbelle Cicero, jocum querens, breviter consulatus ad vigilantiam laudem convertit. Vide Macrobius lib. II. Sat. Plur. in Cæsare, Dionem lib. XLIII. Tacit. lib. XIX. *Mon.*

CICERO CURIO S. D.

XXXI. **F**ACILE perspexi ex tuis literis (quod semper studui) & me a te plurimi fieri, & te intelligere quam mihi carus esses. Quod cum uterque nostrum consecutus est, reliquum est ut officiis certemus inter nos; quibus æquo

ARG. Invitat ad mutua officia, & ut in urbem revertatur, veteris urbanitatis tuendæ causa, rogat. *Anno U. C. 709.*

quo animo vel vincam te, vel vincam abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari literas facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multum opus fuisse, propter tuas¹ res ita contractas, ut quemadmodum scribis,² nec caput, nec pedes. Equidem vellem, uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem: ut Pomponius noster suo jure possit dicere, nisi nos pauci retineamus⁴ gloriam antiquam Atticam.⁵ Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quæso, ne tamen semen urbanitatis una cum republica intereat.

¹ *Res tuas ita contractas*] Valde implicatas, quia illi cum præconibus & hominibus non solvendo res est. *J. F. Gronov.*

² *Nec caput, nec pedes*] Nec initium nec finis appareat: quin sic turbata sunt, ut nescias, unde incipias, ubi finias. *Gron.*

³ *Uti pedes haberent*] Uti exitum earum reperire posses. *Idem.*

⁴ *Gloriam antiquam Atticam*] Magnifica verba sunt: nec tamen laudatur quidquam, præter sales. Blanditur igitur Cicero, dum humilem rem extollit, Curio simul & Atti-

co; qui salibus mire desefabantur. Forasse etiam ipsa Attici verba refert. Quod si ita est, hoc ipso jocular: quasi Atticus gloriam antiquam Atticam in ridiculis poneret, & eam crederet per tres homines posse retineri. Sales autem Attici omnibus præstant: quanquam Cicero, ut assentaretur Pato, Romanos præfert, epistola 15. lib. IX. *Manut.*

⁵ *Ergo is tibi*] Curio primas, Attico secundas, sibi tertias urbanitatis partes tribuit. Erat enim in Curio *ἐπιπέδον* urbanitatis, ut Attico scribit lib. VII. ep. 2.

CICERO VOLU MNIO S. D.

XXXII. **Q**UOD² sine prænomine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti, primum additavi, num a Volumnio senatore esset, quocum mihi est magnus usus: deinde³ *ἑτραπέλια* literarum fecit, ut intelligerem tuas esse. Quibus in literis omnia mihi perjuranda fuerunt, præter illud, quod parum diligenter possessio⁴ salinarum mearum a te procuratore defenditur. Ais

Tom. VII. I i enim,

ARG. Ex Cilicia P. Volumnio scribit de districtis, de iudiciis, de rep. de Dolabella nondum genero. *Anno U. C. 702.*

¹ *Volumnio*] Hic est P. Volumnius Eutrapelus, qui Cytheridem mimam dilexit. Epist. 26. lib. IX. Præfectum fabrum Antoni fuisse civili bello, Nepos ait in Attici vita, Sulpicio & Marcello coff. *Manut.*

² *Sine prænomine*] Vide V. 19.

³ *ἑτραπέλια* Festivitas, lepor, urbani-

tas: unde illi cognomen Eutrapelo. Epist. 26. lib. IX. ad Att. epist. 8. lib. XV. Philippica 12. Plutarchus in Bruto *minum* vocat. *Manutius.*

⁴ *Salinarum*] Quod sales joca sunt, quorum dives erat Cicero; per jocum quasi quibus salinas tribuit, quarum procuratorem, cum in provinciam iret, Volumnium constituisset. *Cellar.*

enim, ut ego discessem, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri. Quid? tu id pateris? nonne defendis? non resistis? Equidem sperabam ita notata me reliquisse genera distortum meorum, ut cognosci sua sponte possent. Sed quando tanta fax est in urbe, ut nihil tam sit ⁵ ἀνύστροφον, quod non alicui venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta ⁶ ἀμφιβολία, nisi elegans ⁷ ὑπερφωδία, nisi ⁸ παρρησια bellum, nisi ridiculum ⁹ παρὰ προσδοκίαν, nisi cetera, quæ sunt a me in secundo libro de Oratore ¹⁰ per Antonii personam disputata de ridiculis, ¹¹ ἐντεχνία, & arguta apparebunt, ut sacramento contendas mea non esse. Nam de iudiciis quod ¹² quereris, multo laboro minus. ¹³ Trahan- tur per me pedibus omnes rei; sit vel Silius tam eloquens, ut possit probare ¹⁴ se liberum; non laboro. Urbanitatis possessionem, amabo, ¹⁵ quibusvis interdicitis defendamus: in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? Nunc demum intelligo ¹⁶ te sapere. Sed mehercules extra jocum, valde mihi tuæ literæ faciet, elegantisque visæ sunt. Illa quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt. Cupio enim ¹⁷ nostrum illum amicum in tribuna- tu

⁵ Ἀνύστροφον] Quod venire caret, venustatis expert. Nomen a Venere deductum, quæ Græcis Κισσός nuncupatur. Manutius.
⁶ Ἀμφιβολία] Ambigua oratio: cum ad sententias diversas eadem verba accommodari possunt. Idem.
⁷ ὑπερφωδία] Superatio, vel exsuperantia, cum sententia supra veritatem extollitur: ut in suasionem legis Maniliæ: Plura bella gessi, quam ceteri loquerentur: plures provincias conseci, quam ceteri concupiverunt. Fit etiam minuendi gratia, ut Testudine tardior. Idem.
⁸ ὑπερφωδία] Agnominatio: cum unius literæ mutatio diversam significationem affert: ut lib. II. de Orat. Eamus deambulatum. Quid opus fuit de? Immo vero, quid opus fuit te? Idem.
⁹ Παρὰ προσδοκίαν] Præter expectationem. Idem.
¹⁰ Per Antonii personam] Immo Julii Cæsaris Strabonis, II. de Orat. 58. & seqq. Sed quia Antonii persona primas ibi partes

agit, quod in toto libro est, adscribit Antonio. J. F. Gronovius.
¹¹ Ἐντεχνία] Artificiosa. Manutius.
¹² Querere] Questus erat Volumnius dominari in iudiciis, absente Cicerone, homines infantissimos. Idem.
¹³ Trahan- tur per me pedibus] Formula loquendi de his, quæ sulque deque habemus: in quibus nihil moramur, quid fiat. IV. Attic. 17. per me ista pedibus trahantur. J. F. Gronovius.
¹⁴ Se liberum] Quia cum non ingenuis natum esse dicebant. Cellar.
¹⁵ Quibusvis interdicitis] Omni cura & studio, ope quasi prætoris. Interdicitis enim Prætorum tuebantur possessionem facultatum. Lepide autem de possessione urbanitatis, iudiciale verbum usurpavit.
¹⁶ Te sapere] Quia falsas laudes non agnoscis. Manutius.
¹⁷ Nostrum illum amicum] C. Curionem, tribunum pl. in locum Servii designatum: ut epist. 4. lib. VIII. Jure autem Cicerone verba.

tu quam plurimum habere gravitatis: id cum ipfius causa, (est mihi, ut scis, in amoribus) tum mehercule etiam reipublica, quam quidem, quamvis in me ingrata sit, amare non desinam. Tu, mi Volumni, quando & instituisi, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quam sæpissime de rebus urbanis, de republica. Jucundus est mihi sermo literarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio & judico cupidissimum esse atque amantissimum mei, cohortare & confirmare, & redde plane meum. Non mehercule quo quidquam ¹⁸ desit, sed quia valde cupio, ¹⁹ non videor nimium laborare. Vale.

rebat, ne non satis gravem Curio se præberet in tribunatu. Levissime enim ab optimarum causa ad Cæsarem transit: ut epist. 6. lib. VIII. & epist. 13. lib. II. Idem.
¹⁸ Desit] Amori illius erga me. Manutius.
¹⁹ Non videor nimium laborare] Cum valde tamen laborem. Idem. Non videor. 6. lib. VIII. & epist. 13. lib. II. Idem. Alii; nunc videor. Corradus.

M. CICERO VOLUMNIO S. D.

XXXIII. QUOD declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio invideres, nisi cum amares, non erat causa invidendi, nisi forte ipfius eloquentiæ magis, quam quod me audiret, invideres. Nos enim plane, mi suavissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, ² gregalibus illis, quibus, te plaudente, vigebamus, amissis: ut etiam, si quando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod hæc ³ pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur, ut ait Philocteres apud Accium, abjecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora. Quanquam venies, ut ipse intelligis, ⁴ in maximarum quasi concursium occupa-

I i z tio-

ARG. Dicit, afflicta rep. se cum Hirtio, Cassio, & Dolabella declamationes exercere, & Volumnium ad eadem studia invitat. Nam sibi deliberatum esse in literas se abdere, Cæsare permittere. Avo U. C. 707.
¹ Declamationibus nostris] Cur se ad declamandum Cicero contulerit, causa exponitur in epist. 18. lib. IX. Manutius.
² Gregalibus illis] Hortensio, Marcello, Cassio, & reliquis. Corradus.
³ Pennigero] Dolebat, quod studia sua

non, ut antea, in tuenda Rep. & agendis causis, sed in hoc vili exercitationum genere collocare deberet: ad hoc usus poetæ verbis, quibus Philoctetes conuertitur, quod tela in aribus trajiciendis, non in fenebris hominibus consumat. Cic. de Finib. V. 11. Cellar.
⁴ In maximarum quasi concursium occupationum] Scholam suam declamatoriam per jocum ita nominat. Idem.

tionum: quas si, ut volumus, ⁵ exceperimus, ego vero multam salutem & foro dicam & curiæ, ⁶ vivamque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. Nam & Cæsius tuus, & Dolabella noster, vel potius uterque noster, studiis iisdem tenentur, & ⁷ meis æquissimis utantur auribus. Opus est huc limatulo & ⁸ polito tuo iudicio, & illis ⁹ interioribus literis meis, quibus sæpe ¹⁰ verecundiorem me in loquendo facis. Mihi enim iudicatum est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam jam ¹¹ personam, in qua me sæpe illi ipsi probavi, ac me totum in literas abdere, tecumque & cum cæteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu vellem, ne veritus esses, ne perinvitus legerem tuas literas, si mihi, (quemadmodum scribis) longiores forte misisses: ac velim posthac sic statuas, tuas mihi literas longissimas quasque, gratissimas fore. Vale.

⁵ Exceperimus] Hic, Excipere, opinor, est ferre, subire: ut alibi excipere dolorem, laborem. Vide Tusc. II. 5. & Brut. 69. Oïru.

⁶ Vivam cum communibus nostris amatoribus] Forte legendum: nostri: Oblectabo me cum illis, qui & te & me insigniter, & præ cæteris amant. J. F. Gronov.

⁷ Meis æquissimis utantur auribus] Libenter eos audio declamantes. Manut.

⁸ Polito] Alii, politulo.

⁹ Interioribus] Philosophicis.

¹⁰ Verecundiorem] Quibus, quia doctior es quam ego, facis, si quid de illis studiis meis loquendum sit, si parcius & verecundius loqui debeam. Cellar.

¹¹ Personam] Quam egi in publicis & forensibus rebus. Idem.

EPISTOLARUM AD FAMILIARES LIBER VIII.

M. CÆLIUS M. CICERONI S. D.

I.

QUOD tibi ² decedens pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum; data opera paravi, qui sic omnia persequeretur, ut verear, ne tibi nimium arguta hæc sedulitas videatur. Tameñ tu, scio, quam sis curiosus, & quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, qua domi

geran-

ARGUMENTUM. Commentarium mittitur rerum urbanarum, & excusat se quod alteri negotium illius colligendi dederit. Addit de comitiis Transpadanorum esse romorem, de successione autem Galliarum nihil relatum: de Pompejo cupere se aliquid cognoscere: de Cæsare varia diffari, aliaque nonnulla. Huic epistolæ respondit ea, qua lib. II. est octava. *Amoy U. C. 702.*

¹ M. Cælius Rufus] Plebeji generis, patre equite R. Puteolis natus, sumpta virili roga, id est annum ætatis ingressus XVII. a patre continuo ad Ciceronem deductus est, nondum prætorium, sed eloquentia jam & probitatis opinione clarum: a quo etiam *lethifissimus adolescens* appellatus est libro quarto in Verrem, qui de Sigis inscribitur. In illo ætatis flore cum artibus honestissimis erudiretur, M. Crassi domum frequentavit. Postea fuit affidus cum Cicerone prætoræ, candidaturamque affectus est in petitione consularis. Anno sequenti iterum petenti consularatum Catiline studuit. Tribunatum pergit, Pompejo tertium consule, Milonemque ob necem P. Clodii de vi reum, studiosissime defendit. Edilis curulis fuit L. Paulo & C. Marcello coss. prætor C. Cæsare II. & P. Servilio coss. Orto civili bello, quæ-

stor in Africa fuit Curionis, ut apud Cæsarem lib. II. civ. bel. scriptum est. Eloquentia in primis operam dedit, locumque inter summos oratores consecutus est. Eius tamen scripta paulo asperiora, & antiquatam redolere visa sunt. De quo *Tacitus* (seu *Quintilianus*) *Diab. de Orator. Sueton. de claris Rhetor.* Mores in eo minime cum ingenio conferendi. Iracundissimum appellat Seneca lib. III. de Ira. Impudicum & lascivum ostendit oratio Ciceronis. Inconstantis ingenii fuit. Primum tribuus pleb. quo anno P. Clodius a Milone occisus est, optimatum partes defendit. Mox, orta inter Cæsarem & Pompejum discordia, neutram in partem inclinare visus est. Deinde, mutata sententia, Cæsaris ad partes transiit. Profectum ad Cæsarem cum C. Curione, ut cum ad civile bellum incitaret, scripsit Dio lib. XLI. Demum a Cæsare ipso deficit: idque cum ipse declarat ep. ultima lib. VIII. tum vero Vellejus his verbis: *Aceto Anio Milone, qui, non imperato rediit, Julianis partibus infestus erat ... consularibus armis ... circa Thubioe oppressus est.* Manut.

² Decedens] Unde? ab ipso Cicerone; quem in provinciam euntem profectus erat. Manut. Sic quidem Mf. sed *discedens* legendum,